

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Marie Fiřtová

Studie k Josefu Navrátilovi.

Umělec jako mnohostranný agens éry biedermeieru

Ústav pro dějiny umění Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2021

Posuzovaná disertace nejen představuje zajímavý a cenný příspěvek k možné budoucí monografii Josefa Navrátila a k dějinám pražského malířství doby biedermeieru, ale především přináší pozoruhodný pohled na umělce jako nositele rozličných paralelně aplikovaných sociálních rolí v rámci konkrétních interakcí a společenských „frekvenčních polí“, z nichž nutně vyplývaly i rozdílné výrazové rejstříky malířské tvorby. V centru autorčiny pozornosti tak stojí Navrátil jako „mnohostranný agens“, sociálně zdatný tvůrce, mezi jehož klienty náleží veškeré vrstvy dobových společenských elit od císařského dvora přes katolický klérus a šlechtu až po měšťanské podnikatele a vzdělance. Tato malířova mnohočetná „agentura“ rozvíjí svou činnost v rámci biedermeieru, jenž Marie Fiřtová pojímá, v duchu novějších interpretací spojených u nás zejména s Romanem Prahlem a Radimem Vondráčkem, jako zastřešující pojem pro dominující duchovní a umělecké trendy v habsburské monarchii od sklonku napoleonských válek až po dobu následující po revolučním otřesu let 1848/49. Výsledkem je zajímavý a poučený pohled na Navrátilovo dílo v souřadnicích sociálních i ekonomických souřadnic doby.

Autorka uvádí práci nástinem Navrátilovy biografie a genezí malířova obrazu v literatuře, jejímž chronologickým milníkem byla stěžejní výstava v roce 1909. Následují shrnující pohledy na sociální role malíře, dobové „hierarchie žánrů“ a také na Navrátilovy aktivity v rámci spolkového života pražských výtvarníků. Blok kapitol, do nichž defendentka ve větší míře soustředila výsledky vlastního výzkumu, se otevírá texty věnovanými zakázkám pro Antonína Veitha a jeho rodinu (Liběchov, Kolín, Klenová, Jirny). Následuje úsek věnovaný Navrátilovi jako „občanskému“ malíři (byť termín „bürgerlicher Maler“ bych – při všem respektu k politickému konceptu „poddaného občana“ Rakouského císařství osobně překládal spíše tradičněji jako měšťanský malíř). Vedle známých vývěsních štítů pro Chlumeckého a

Wentzeliho lahůdkářské závody se Marie Fiřtová věnuje také stále podceňované tvorbě Navrátila jako řemeslného dekorátéra měšťanských interiérů a velmi záslužně stopuje jeho díla v dnes již zaniklých pražských domech. Hlubokou literární a kulturně historickou erudici odhalují interpretačně bravurní kapitoly o fenoménu imaginárních cest – „Zimmerreisen“ a o epitafech členů stolní společnosti Nimrodů scházející se v pivovaru u Kléblatů. Na závěrečné pasáži o Navrátilových pracích pro Pražský hrad a císařské zámky v Zákupích a Ploskovicích organicky navazuje text, který, v kontextu předložené rozpravy nikoliv poprvé, boří uměle navržené bariéry mezi světem „volného“ umění a uměleckým řemeslem.

Posuzovaná disertace Marie Fiřtové je dobře provázaným a logicky vystavěným souborem dílčích případových studií využívajících vedle standardních uměleckohistorických metod i postupy příbuzných disciplin a pracujících s osobností konkrétního výtvarného umělce jako s takřka proteovskou postavou vykazující své četné kompetence v rámci různých zakázek vycházejících z odlišných sociálních struktur. Logická by samozřejmě byla otázka, proč si kolegyně Fiřtová z Navrátilovy tvorby vybrala právě tyto, a ne třeba jiné (namátkou: kreslířskou činnost, restaurování, společenské a městské žánry, svět divadla...). Navzdory tomu pokládám funkční zúžení autorčina pohledu za odůvodnitelné a legitimní, zejména ve vztahu k charakteru dosavadního bádání, které pisatelka výrazně a někdy přímo zásadně nejen doplňuje, ale též usvědčuje z účelových přístupů a omylů. Pojmenování a specifikace sociálních strategií ve vztahu profesionálního umělce a jeho klientely se zhostila způsobem přímo modelovým.

Kritických výtek vůči předložené práci nemám mnoho. Tu a tam bije do očí propracovanost a argumentační vybroušenost vybraných textů ve srovnání s teozovitostí a skicovitým pojetím pasáží navazujících. Jeden příklad za všechny: konfrontace reprezentačních strategií v případě Michalovicova domu a Lannovy vily (s. 143–146), kde autorka vyšla prakticky výhradně z poněkud zavádějícího výkladu Bažantova. Předpokládám, že zavádějící srovnání úředních schvalovacích procesů v případě výzdoby soukromého a veřejného prostoru („Belvedéru“, správně Královského letohrádku, viz s. 145) je zde pouze pochopitelným drobným omylem, stejně jako následující charakteristika Viléma Tella coby „národnostního“ (=švýcarského!) hrdiny (s. 146). Dojem z formálně bezvadné, po jazykové stránce dotažené práce zbytečně snižuje ne zcela přehledný, standardům se vymykající bibliografický souhrn. Některé autorské šifry by zde bylo možno bez většího úsilí „rozluštit“, např. za iniciálami VW se „skrývá“ vcelku známý Vilém Weitenweber (s. 197–198).

Tyto poznámky, které musí oponent povinně uvést jakožto už také poměrně mnohostranný agens z titulu své konkrétně aplikované sociální role a rovněž proto, aby prokázal, že

posuzovanou práci svědomitě přečetl, nic nemění na pozitivním dojmu z předložené disertace. Je to badatelsky vyvrálá, poutavá a v dílčích výsledcích přesvědčivě formulovaná rozprava, jaká plně odpovídá nárokům kladeným na příslušnou kvalifikační práci. Disertaci kolegyně Marie Fiřtové *Studie k Josefu Navrátilovi: Umělec jako mnohostranný agens éry biedermeieru* proto s potěšením doporučuji k obhajobě.

Praha, 20. února 2022

prof. PhDr. Vít Vlnas, Ph.D.